

Kraków, dnia 11 stycznia 2021 r.

dr hab. Konrad Stępień, prof. UEK
Katedra Rachunkowości Finansowej
Kolegium Ekonomii, Finansów i Prawa
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
ul. Rakowicka 27, 30-510 Kraków

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Magdaleny Wiercioch

**pt. „Pomoc publiczna na badania, rozwój i innowacje jako determinanta sytuacji
ekonomicznej przedsiębiorstw”**

Promotor pracy: Prof. dr hab. Halina Buk

Promotor pomocniczy: Dr Jolanta Wartini-Twardowska

Przedmiotem recenzji jest rozprawa doktorska mgr Magdaleny Wiercioch pt. „Pomoc publiczna na badania, rozwój i innowacje jako determinanta sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw”. Promotorem rozprawy jest Pani prof. dr hab. Halina Buk, a promotorem pomocniczym Pani dr Jolanta Wartini-Twardowska. Podstawą formalną recenzji jest pismo z dnia 26 października 2020 r. Pana Przewodniczącego Komitetu Naukowego Dyscypliny Ekonomia i Finanse Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, prof. dr. hab. Grzegorza Kończaka, w sprawie powierzenia mi oceny rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Wiercioch. Recenzja ma na celu ustalenie czy rozprawa spełnia wymogi określone w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz. U. z 2017, poz. 1789).

Po zapoznaniu się z rozprawą mgr Magdaleny Wiercioch i mając na uwadze ustawowe wymogi stwierdzam, że spełnia ona wymagania stawiane tego typu pracom naukowym.

Stanowi bowiem oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, który dotyczy określenia związku między pozyskiwaną przez przedsiębiorstwa pomocą publiczną na badania, rozwój i innowacje a sytuacją ekonomiczną tych przedsiębiorstw. Treść rozprawy dowodzi również, że Autorka posiada ogólną wiedzę teoretyczną w dyscyplinie finanse oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia badań naukowych. Szczegółowe uzasadnienie mojej oceny zamieszczam poniżej. Obejmuje ono uwagi dotyczące: tematu rozprawy; celu, hipotezy i metod badawczych; układu rozprawy i jej zawartości oraz strony formalnej i wykorzystanych źródeł literatury.

Ocena tematu rozprawy

Prowadzona przez przedsiębiorstwa działalność badawczo-rozwojowa i innowacyjna należy do kluczowych czynników zwiększających ich przewagę nad konkurencyjnymi podmiotami gospodarczymi. Stanowi ona podstawowy warunek rozwoju przedsiębiorstw, a w konsekwencji przyczynia się do ich przetrwania w coraz bardziej wymagającej i złożonej rzeczywistości.

Jednakże wiele przedsiębiorstw nie posiada wystarczających środków finansowych, aby samodzielnie prowadzić działalność badawczo-rozwojową i innowacyjną. Naprzeciw tym ograniczeniom wychodzą instytucje publiczne, udzielające różnorakiej pomocy publicznej np. w postaci programów pomocowych. Problem jednak w tym, że menedżerowie przedsiębiorstw często nie posiadają wystarczających informacji na temat dostępności konkretnych programów pomocowych. Brakuje im również wiedzy jak z takich rozwiązań korzystać, a niejednokrotnie skomplikowane procedury, związane z wnioskowaniem o pomoc publiczną, zniechęcają do angażowania się w takie programy.

Warto również zauważyć, że udzielana przedsiębiorstwom pomoc publiczna zwiększa ich przewagę nad przedsiębiorstwami, które z takiej pomocy nie korzystają. Z tego też powodu udzielanie pomocy publicznej podmiotom funkcjonującym w gospodarce rynkowej winno

być wyważone i doraźne. Przedsiębiorstwa, które regularnie otrzymują pomoc publiczną, mogą się do niej najzwyczajniej przyzwyczaić, co może prowadzić do lekceważenia sygnałów dochodzących z rynku i paradoksalnie szkodzić ich działalności.

Podjęta przez Doktorantkę tematyka dotycząca określenia związku między pozyskiwaną przez przedsiębiorstwa pomocą publiczną na badania, rozwój i innowacje a sytuacją ekonomiczną tych przedsiębiorstw, w mojej ocenie, jest niezwykle istotna i jak najbardziej aktualna. Wypełnia ona bowiem lukę badawczą dotyczącą roli pomocy publicznej na badania, rozwój i innowacje w kontekście jej związku z sytuacją ekonomiczną przedsiębiorstw.

Cel, hipoteza i metody badawcze pracy

Przesłanki wyboru tematu rozprawy Autorka przedstawiła we wstępie, formułując w nim również cel główny pracy i cele szczegółowe oraz hipotezę.

Celem głównym pracy było „określenie powiązań występujących pomiędzy pomocą publiczną na badania, rozwój i innowacje, a sytuacją ekonomiczną przedsiębiorstw tworzących klaster *Dolina Lotnicza*”. Cele szczegółowe (częstkowe) zostały sformułowane przez Autorkę następująco (s. 5):

1. „Identyfikacja oraz ocena form i rodzajów pomocy publicznej na działalność badawczo-rozwojową ze szczególnym uwzględnieniem środków z Unii Europejskiej.
2. Rozpoznanie najważniejszych stymulatorów i barier pozyskania pomocy publicznej na badania, rozwój i innowacje w *Dolinie Lotniczej*.
3. **Rozpoznanie źródeł pozyskiwania środków przez przedsiębiorstwa *Doliny Lotniczej*.**
4. Rozpoznanie związków pomiędzy wysokością udzielanej pomocy publicznej na badania, rozwój i innowacje, a wielkością i rodzajem beneficjenta w *Dolinie Lotniczej*.
5. Określenie rezultatów niefinansowych wspierania klastra *Dolina Lotnicza* ze środków pomocy publicznej na badania, rozwój i innowacje.
6. Opracowanie rekomendacji dla polityki gospodarczej Polski w zakresie wsparcia klastra *Dolina Lotnicza* oraz ustalenie wytycznych dla polityki regionalnej w zakresie oceniania i przyznawania środków finansowych na projekty badawczo-rozwojowe”.

Cele cząstkowe sformułowane przez Doktorantkę są istotnymi, wyodrębnionymi problemami badawczymi podjętymi w kolejnych rozdziałach pracy. Mam jednak pewne wątpliwości co do sposobu w jaki został ujęty cel trzeci. W mojej ocenie cel ten został sformułowany zbyt ogólnie, albowiem odnosi się do wszystkich źródeł pozyskiwania środków przez przedsiębiorstwa *Doliny Lotniczej*, nie zawężając ich do źródeł środków na badania, rozwój i innowacje (co było intencją Autorki). Wątpliwości budzi także realizacja pierwszego celu cząstkowego: „Identyfikacja oraz ocena form i rodzajów pomocy publicznej na działalność badawczo-rozwojową ze szczególnym uwzględnieniem środków z Unii Europejskiej”. Moim zdaniem cel ten został zrealizowany częściowo, bowiem zabrakło oceny prezentowanych form i rodzajów pomocy publicznej na działalność badawczo-rozwojową. Również realizacja ostatniego celu cząstkowego: „Opracowanie rekomendacji dla polityki gospodarczej Polski w zakresie wsparcia klastra *Dolina Lotnicza* oraz ustalenie wytycznych dla polityki regionalnej w zakresie oceniania i przyznawania środków finansowych na projekty badawczo-rozwojowe” budzi pewien niedosyt. Wskazane byłoby wyraźne przedstawienie rekomendacji dla polityki gospodarczej Polski w zakresie wsparcia klastra *Dolina Lotnicza*, jak również wyeksponowanie proponowanych wytycznych dla polityki regionalnej w zakresie oceniania i przyznawania środków finansowych na projekty badawczo-rozwojowe. **Dlatego też chciałbym prosić Doktorantkę, aby w trakcie publicznej obrony wskazała te rekomendacje i wytyczne, w szczególności dotyczące oceniania i przyznawania środków finansowych na projekty badawczo-rozwojowe.**

W nawiązaniu do podjętego problemu badawczego oraz postawionych celów Autorka sformułowała następującą hipotezę: „pozyskanie pomocy publicznej na badania, rozwój i innowacje determinuje sytuację ekonomiczną przedsiębiorstw”. **Jednak w zakończeniu pracy Doktorantka nie ustosunkowała się bezpośrednio do tego czy postawiona hipoteza została zweryfikowana pozytywnie, czy negatywnie. Z tego powodu proszę Doktorantkę, by podczas publicznej obrony odniosła się do tej kwestii z odpowiednim uzasadnieniem.**

Po sformułowaniu hipotezy badawczej Autorka postawiła we wstępie rozprawy pytania poboczne, które w większości mają swój wyraz w celach cząstkowych. Niezrozumiałe jest natomiast dla mnie zdanie zawarte we wstępie pracy: „Po jej zweryfikowaniu [hipotezy] rozstrzygnięte zostaną poboczne pytania badawcze, z których pięć pytań będzie stanowiło

zbiór odpowiedzi o charakterze otwartym, zaś dwa z nich będą mierzyły poziom korelacji pomiędzy badanymi zjawiskami (...). Jak pytania mogą stanowić zbiór odpowiedzi czy mierzyć poziom korelacji?

We wstępie pracy Autorka co prawda nie zawarła informacji o zastosowanych metodach badawczych, jednakże uczyniła to w rozdziale pierwszym oraz części empirycznej rozprawy. Jak podaje Autorka „projekt badawczy zrealizowano przy zastosowaniu podejścia ilościowo-jakościowego z wykorzystaniem studium przypadku” (s. 14). W następstwie czego swoje badania doktorantka oparła na metodzie badań ankietowych oraz metodach statystycznych. Doktorantka nie wspomniała natomiast m. in. o analizie literatury, analizie aktów prawnych, metodzie porównań czy metodzie dedukcji, które również zastosowała w swoich badaniach.

Układ rozprawy i ocena merytoryczna jej zawartości

Recenzowana rozprawa liczy 214 stron. Składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia, bibliografii, załącznika 1, załącznika 2, spisów: tabel, rysunków, wykresów i schematów.

Treść pracy odpowiada jej tytułowi. Ogólną strukturę rozprawy oceniam jako poprawną. Pragnę jednak zauważyć, że stworzenie rozdziału pierwszego poświęconego przedmiotowi badań i założeń badawczych nie jest typowym rozwiązaniem w pracach doktorskich. Poruszane w tym rozdziale zagadnienia zazwyczaj znajdują swoje miejsce w części empirycznej pracy.

Pozostałe rozdziały rozprawy (drugi i trzeci) mają charakter teoretyczny, natomiast rozdział czwarty to rozdział empiryczny, w którym zaprezentowano wyniki przeprowadzonych badań. Podkreślić należy, że treści będące przedmiotem rozważań poszczególnych rozdziałów rozprawy zostały zaprezentowane w sposób logiczny. Ponadto każdy z czterech rozdziałów pracy zawiera podrozdział w postaci podsumowania. Takie rozwiązanie oceniam bardzo pozytywnie, albowiem w każdym podsumowaniu ujęto kwintesencję poruszanych zagadnień.

W ramach pierwszego rozdziału (s. 12) Autorka przedstawiła przedmiot badań i założenia badawcze dotyczące niniejszej rozprawy. Poruszyła w nim kwestie metodyki badań, etapów i narzędzi badawczych, doboru próby badawczej oraz procedury gromadzenia danych. Jednakże uporządkowaną strukturę tego rozdziału zaburza istnienie tekstu pomiędzy tytułem rozdziału 1 a podrozdziału 1.1.

W mojej ocenie Autorka słusznie wybrała przedsiębiorstwa tworzące Stowarzyszenie Dolina Lotnicza jako podmiot badań oraz w wystarczający sposób uzasadniła swój wybór. Przyjęła również okres badawczy obejmujący lata 2010-2017 odpowiednio go uzasadniając.

W rozdziale drugim (pierwszym teoretycznym) pt. „Pomoc publiczna na działalność badawczo-rozwojową i innowacyjną w Polsce” (38 stron) Autorka przedstawiła istotę i cechy pomocy publicznej. Omówiła również rodzaje i formy tej pomocy, a także opisała ogólne zasady i procedury związane z jej udzielaniem. W dalszej części wspomnianego rozdziału Doktorantka scharakteryzowała programy rządowe dla działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej oraz programy operacyjne Unii Europejskiej wspierające działalność badawczo-rozwojową i innowacyjną.

Należy jednak zauważyć, że uporządkowaną strukturę tego rozdziału zaburza istnienie tekstu pomiędzy tytułem rozdziału 2 a podrozdziału 2.1. Podobna kwestia dotyczy zamieszczenia tekstu i rysunku 4 między podrozdziałem 2.2. a punktem 2.2.1., a także tekstu i tabeli 5 pomiędzy podrozdziałem 2.5. a punktem 2.5.1. Wspomnieć także trzeba, że w podrozdziale 2.1. pt. „Istota i cechy pomocy publicznej w świetle polskich i unijnych regulacji” Autorka w głównej mierze odniosła się do regulacji unijnych, praktycznie pomijając polskie regulacje w tym zakresie (zaledwie 2 zdania dotyczą sytuacji w Polsce). Ponadto warto byłoby uatrakcyjnić podrozdział 2.1. o szerszy przegląd definicji pojęcia „pomoc publiczna” zawartych w literaturze. W mojej ocenie takie rozwiązanie istotnie wzbogaciłoby ten podrozdział od strony teoretycznej.

Chciałbym także zwrócić uwagę, że w strukturze podrozdziału 2.2. Autorka niepotrzebnie wyszczególniła dodatkowe punkty 2.2.1., 2.2.2. czy 2.2.3., ponieważ zawarte w nich charakterystyki dotyczące rodzajów pomocy (zwłaszcza regionalnej i sektorowej) są na tyle krótkie, że zajmują zaledwie 1,5 strony, a w przypadku pomocy sektorowej tylko pół strony. Niezrozumiałą jest dla mnie również rysunek 4 (zamieszczony w podrozdziale 2.2. s. 30), z

którego wynika, że **pomoc publiczna** dzieli się na: pomoc de minimis, **pomoc publiczną** oraz wsparcie publiczne niestanowiące pomocy publicznej.

Jeśli zaś chodzi o podrozdział 2.5. poświęcony przedstawieniu wsparcia rządowego dla działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej, należy podkreślić, że Autorka opisuje w nim różne rodzaje programów rządowych, jednakże w wielu przypadkach ogranicza się wyłącznie do wyszczególnienia podziałów tych programów czy wręcz wymienienia ich nazw, co mija się z celem tego podrozdziału i znacznie ogranicza jego przejrzystość. Zdaję sobie sprawę, że programów pomocowych jest na tyle duża liczba, że nie sposób wszystkie scharakteryzować, jednak może warto byłoby rozważyć zwiększenie liczby rozdziałów teoretycznych rozprawy i więcej uwagi poświęcić poruszonym zagadnieniom.

Trzeci rozdział rozprawy (drugi teoretyczny), zatytułowany „Uwarunkowania sytuacji ekonomicznej jednostki gospodarczej” (54 strony) Autorka poświęciła zdefiniowaniu pojęcia „sytuacja ekonomiczna”, sposobom badania tej sytuacji, określeniu roli rentowności w kształtowaniu sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw, charakterystyce mikro- i makroekonomicznych uwarunkowań sytuacji ekonomicznej, podkreśleniu znaczenia działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej dla poprawy sytuacji ekonomicznej, a także ukazaniu strategicznego znaczenia pomocy publicznej na działalność badawczo-rozwojową i innowacyjną w kontekście kształtowania sytuacji ekonomicznej, jak również charakterystyce sytuacji ekonomicznej i uwarunkowań prawnych podmiotów funkcjonujących w ramach sieci innowacji oraz klastrów. Poruszane w tym rozdziale kwestie uważam za jak najbardziej uzasadnione z punktu widzenia tematyki tego rozdziału.

W podrozdziale 3.1. pt. „Definicja i pomiar sytuacji ekonomicznej podmiotu gospodarczego” Autorka podkreśla, że określenie „sytuacja ekonomiczna” podmiotu gospodarczego rzadko bywa wprost definiowane w literaturze oraz że często używane jest zamiennie z określeniem „sytuacji finansowej”. Z tego też powodu podjęła próbę zdefiniowania tego pojęcia oraz postanowiła zbadać determinanty sytuacji ekonomicznej podmiotów gospodarczych. Należy docenić trud Doktorantki w tym zakresie, jednakże ciężko zgodzić się z zaproponowaną definicją. Autorka pisze (s. 62) „Przez sytuację ekonomiczną należy rozumieć wszystkie informacje charakteryzujące zjawiska ekonomiczne zachodzące w danej jednostce gospodarczej. Mają one na celu przede wszystkim ocenę badanego podmiotu

jako całości, różnego rodzaju zależności i związków pomiędzy poszczególnymi elementami tejże całości”. Nasuwają się zatem oczywiste pytania:

- czy można „sytuację” utożsamiać z „informacjami”?
- czy „informacje” mogą oceniać badany podmiot?

Moim zdaniem nie. Sytuacja czy to ekonomiczna, czy jakakolwiek inna, to przecież jakiś stan, ogół warunków, w których coś lub ktoś się znajduje. Z kolei informacje mogą być wykorzystane do oceny, jednak same w sobie nie oceniają.

Kolejne moje wątpliwości dotyczą stwierdzenia „pomiar sytuacji ekonomicznej” użytego w nazwie podrozdziału 3.1. Przyznam, że nie spotkałem się dotychczas z takim podejściem. Moim zdaniem można mierzyć konkretne zjawiska, konkretne wielkości, jak np. wynik finansowy. Natomiast sytuację ekonomiczną czy też sytuację finansową można badać lub analizować, albowiem o jej istocie stanowi nie jeden czynnik, lecz wiele elementów, które dopiero zespolone razem pozwalają na ocenę danej sytuacji.

Ze względu na to, że rozważania prowadzone przez Doktorantkę w tym podrozdziale uważam za wyjątkowo ważne, dlatego proszę, aby je przemyślała, odpowiednio uporządkowała i w trakcie publicznej obrony wyjaśniła co rozumie pod pojęciem:

- sytuacji ekonomicznej podmiotu gospodarczego,
 - sytuacji finansowej podmiotu gospodarczego,
- oraz żeby odniosła się do kwestii „pomiaru sytuacji ekonomicznej”.**

Następna moja uwaga dotyczy podziału prezentowanego w podrozdziale 3.1. (s. 63). Autorka, powołując się na wiele autorytetów zajmujących się tematyką analizy finansowej, pisze: „Całościowa **analiza sytuacji ekonomicznej** jednostki gospodarczej najczęściej dzielona jest na:

- analizę techniczno-ekonomiczną – (...),
- analizę finansową – (...)

Pragnę zauważyć, że podział ten dotyczy nie tyle analizy sytuacji ekonomicznej, co analizy ekonomicznej, która może być traktowana jako dyscyplina naukowa, metoda badawcza czy narzędzie zarządzania.

W kolejnym podrozdziale 3.3. pt. „Rentowność jako cel w dążeniu do korzystnej sytuacji ekonomicznej” Autorka słusznie dostrzega różnicę pomiędzy osiągnięciem zysku przez

przedsiębiorstwo a rentownością tego przedsiębiorstwa. Jednakże nie zgadzam się ze stwierdzeniem Doktorantki (s. 70): „Z kolei bez zysku samego w sobie przedsiębiorstwo nie może istnieć, a więc nie może być rentowne”. W środowisku gospodarczym funkcjonuje wiele przedsiębiorstw, które nie osiągają zysku (wręcz ponoszą straty), ich działalność nie jest rentowna, a ich istnienie nie jest zagrożone, z uwagi na posiadanie wysokiej płynności finansowej i wypłacalności.

W dalszej części tego podrozdziału Autorka (s. 70) pisze, że: „Przywołane wskaźniki rentowności są więc jedną z najistotniejszych miar efektywności funkcjonowania przedsiębiorstwa i informują o jego sytuacji ekonomicznej. W związku z tym zostały one wybrane jako wskaźniki wartościujące dla badanego w rozprawie zjawiska”. Z kolei na następnej stronie tego podrozdziału (s. 71) Doktorantka zaznacza, że: „Analizując sytuację ekonomiczną przedsiębiorstw koncentrowano się na analizie wskaźników rentowności podstawowej działalności podmiotu. Dyktują to bowiem względy objętościowe rozprawy. Dogłębna analiza sytuacji ekonomicznej w oparciu o analizę finansową i techniczno-ekonomiczną, przy uwzględnieniu szeregu wskaźników dostępnych w literaturze dla wszystkich przedsiębiorstw *Doliny Lotniczej*, byłaby bowiem mocno utrudniona dla jednej osoby”. Zgadzam się z Autorką, że przeprowadzenie kompleksowej analizy sytuacji ekonomicznej tak znacznej liczby przedsiębiorstw byłaby nie lada wyzwaniem. Jednakże w mojej ocenie Autorka nie uzasadniła w wystarczający sposób dokonanego przez siebie wyboru właśnie wskaźników rentowności do badania sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw. Równie dobrze można było przyjąć np. wskaźniki płynności finansowej czy wskaźniki zadłużenia.

W kolejnych częściach rozdziału trzeciego Autorka w ciekawy sposób przedstawiła mikro- i makroekonomiczne uwarunkowania sytuacji ekonomicznej przedsiębiorstw oraz ukazała działalność badawczo-rozwojową i innowacyjną jako istotny element kształtujący sytuację ekonomiczną przedsiębiorstwa. Doktorantka przytoczyła wiele ciekawych definicji pojęcia „innowacje”, czym znacznie wzbogaciła pracę od strony teoretycznej. Autorka podkreśliła ponadto, że pojęcia „innowacji” oraz „działalności badawczo-rozwojowej” bywają niejednokrotnie ze sobą utożsamiane. **Chciałbym zatem prosić Doktorantkę o przedstawienie swojego stanowiska w tej kwestii podczas publicznej obrony.**

Rozdział trzeci rozprawy zawiera również punkt 3.6. pt. „Strategiczny wymiar pomocy publicznej”. W punkcie tym Autorka ukazała strategiczny wymiar pozyskiwania pomocy publicznej na działalność badawczo-rozwojową i innowacyjną w przedsiębiorstwie z punktu widzenia jego sytuacji ekonomicznej. W moim przekonaniu wskazane byłoby zmodyfikować nazwę tego podrozdziału, aby ukazać jego związek z sytuacją ekonomiczną przedsiębiorstwa i tym samym wskazać cel umieszczenia go w rozdziale trzecim, a nie np. rozdziale drugim niniejszej rozprawy, który poświęcony był zagadnieniom pomocy publicznej.

Czwarty rozdział rozprawy (empiryczny) pt. „Sytuacja ekonomiczna przedsiębiorców badanego klastra” (s. 53) poświęcony został prezentacji i analizie wyników badań empirycznych Autorki. W pierwszej jego części zaprezentowano historię przemysłu lotniczego oraz dokonano charakterystyki opisowej badanego klastra. Następnie wskazano determinanty i bariery pozyskiwania pomocy publicznej przez członków Stowarzyszenia Dolina Lotnicza. Wykorzystano w tym celu wyniki ankiet przeprowadzonych wśród przedsiębiorców Stowarzyszenia.

Z kolei podrozdział 4.4. poświęcono analizie struktury pozyskiwanej pomocy publicznej przez członków Stowarzyszenia Dolina Lotnicza. W przeprowadzonych analizach statystycznych wykorzystano dane pozyskane z Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Chcę zwrócić uwagę, że uporządkowaną konstrukcję tego podrozdziału zaburza istnienie tekstu, tabel i wykresów między tytułem punktu 4.4. a tytułem bardziej szczegółowego podpunktu 4.4.1. Moim zdaniem Autorka niepotrzebnie wyszczególniła dodatkowe punkty 4.4.1. oraz 4.4.2., gdyż zawarte w nich charakterystyki są zbyt krótkie. Poza tym sposób prezentacji wyników przeprowadzanych analiz jest mało przejrzysty. Brakuje opisu skrótów zastosowanych w tabelach (raz liczba „n” oznacza liczbę jednostek, a raz liczbę dofinansowań), ponadto pomyłona jest numeracja wykresów i zdarza się powielanie prezentowanych informacji np. wykres 17 i tabela 21 (s. 139).

Podrozdział 4.5. przedstawia wyniki przeprowadzonych przez Autorkę analiz niefinansowych rezultatów wspierania Doliny Lotniczej ze środków publicznych na badania, rozwój i innowacje. Wykorzystano w tym celu wyniki ankiet przeprowadzonych wśród przedsiębiorców Stowarzyszenia. W tym przypadku Doktorantka przyjęła okres badawczy

obejmujący lata: 2009-2017, a nie jak wcześniej założyła okres: 2010-2017. Moim zdaniem raz przyjęty do badań okres badawczy nie powinien być zmieniany.

W kolejnym podrozdziale 4.6. Autorka dokonała analizy przyjętych do badania wskaźników rentowności przedsiębiorstw zrzeszonych w ramach klastra Dolina Lotnicza oraz podjęła próbę określenia wpływu pozyskanej pomocy na badania, rozwój i innowacje na wskaźniki rentowności. Podstawę przeprowadzonych analiz statystycznych z wykorzystaniem wskaźników rentowności stanowiły dane pozyskane ze sprawozdań finansowych jednostek zrzeszonych w ramach Doliny Lotniczej za lata 2010-2017 lub przynajmniej za kilka lat z tego okresu, z racji braku dostępności wszystkich sprawozdań finansowych. W mojej ocenie do badań należało przyjąć stałą grupę przedsiębiorstw, których sprawozdania finansowe były dostępne za cały okres badawczy, aby zapewnić pełną porównywalność uzyskanych wyników.

Ostatnią część rozdziału czwartego stanowi podrozdział 4.7., w którym Autorka przedstawiła argumenty przemawiające za dalszym wspieraniem klastra Dolina Lotnicza w ramach udzielanej pomocy publicznej.

W zakończeniu Autorka ogólnie nawiązała do podjętego w rozprawie problemu, a następnie odniosła się do realizacji postawionych sobie celów prezentując wnioski z przeprowadzonych badań. Zaproponowała także kierunki dalszych badań związanych z podjętą w pracy tematyką.

Podsumowując ocenę merytoryczną pracy, pragnę podkreślić, że mimo zgłoszonych powyżej uwag, w niektórych przypadkach dyskusyjnych, oceniam ją pozytywnie. Wnioski płynące z przeprowadzonych przez Doktorantkę badań stanowią wkład w badania naukowe i świadczą o znajomości badanej problematyki przez Autorkę.

Uwagi formalne i źródła pracy

Rozprawa spełnia wymogi formalne stawiane pracom doktorskich, jednakże praca została opracowana z małą starannością. Prezentowane w poszczególnych rozdziałach tabele, wykresy czy rysunki są w wielu przypadkach niezapowiadane wcześniej w tekście pracy, a na dodatek tabele są dzielone choć przy lepszej organizacji technicznej pracy dałoby się tego

uniknąć. Jak już wspominałem we wcześniejszych uwagach numeracja wykresów jest niezgodna ze wskazanymi w tekście (np. wykres 16 czy 18), a zapowiadany w podrozdziale 4.3.3. wykres 14 (s. 132) umieszczony jest w punkcie 4.4. (s. 137) i dotyczy zupełnie innej kwestii niż zapowiadana.

Ponadto w wielu przypadkach Autorka nie stawia odsyłaczy (przypisów) do odpowiedniej literatury mimo, że prezentowane informacje należałoby podeprzeć odpowiednio powołanym źródłem np.:

- s. 3 – Autorka powołuje się na stwierdzenie brytyjskiego ekonomisty Ch. Freemana (brak przypisu),
- s. 27 – Autorka charakteryzuje klauzulę *standstill* (brak przypisu),
- s. 29 – Autorka wyszczególnia w punktach obszary, do których rozporządzenie nie ma zastosowania (brak przypisu),
- s. 32 – wyszczególnienie w punktach dodatkowych elementów raportu UOKiK (brak przypisu).

Zdarzają się także przypadki, w których Autorka w nieprawidłowy sposób stosuje punktatory (wyszczególnienia), np.:

- s. 45 – w punktatorach zastosowano i kropkę, i nawias,
- s. 52 – w punktatorach po kropce wstawiono tekst z małej litery, a powinno być z dużej litery i na końcu punktatora powinna być umieszczona kropka zamiast przecinka,
- s. 149-150 – w punktatorach po kropce wstawiono tekst z małej litery, a powinno być z dużej litery i na końcu punktatora powinna być umieszczona kropka zamiast przecinka,
- s. 150-151 – w punktatorach po kropce wstawiono tekst z małej litery, a powinno być z dużej litery i na końcu punktatora powinna być umieszczona kropka zamiast przecinka,

Praca na ogół napisana jest poprawnym językiem, choć zdarzają się błędy stylistyczne, gramatyczne czy nawet ortograficzne oraz literówki. Np.:

- s. 24 – Autorka pisze: „W kontekście tak zdefiniowanej pomocy publicznej należałoby się przyjrzeć bliżej dwóm cechom charakterystycznym dla tego zagadnienia: - źródła finansowania, - selektywny charakter”; [powinno być: - źródłem finansowania, - selektywnemu charakterowi],

- s. 27 – Autorka pisze: „W polskich i europejskich aktach prawnych znaleźć można różne rodzaje wsparcia publicznego (..)” – a chyba chodziło o regulacje albo informacje dotyczące wsparcia, a nie o samo wsparcie,
- s. 116 – Autorka pisze: „ (...) że to właśnie one mogą i powinni być (...)”,
- s. 136 – Autorka pisze: „Dane zastane dotyczące pomocy publicznej (...)” (?),
- s. 167 – Autorka pisze: „Dokładnie takie same wnioski płyną z analizy Doliny Lotniczej (...)” (?),
- s. 168 – Autorka pisze: „Podczas rozmów z dużymi przedsiębiorstwami podkreślali oni (...)” (?),
- s. 170 – Autorka pisze: „(...) istotne statycznie (...)”, a powinno być „istotne statystycznie”.
- s. 77 – „W 1980 roku Japoński uczony...” – przymiotnik pisany z dużej litery,
- s. 99 tabela 15 – przymiotniki „Produktowe”, „Procesowe”, „Organizacyjne”, „Marketingowe” pisane z dużej litery,
- s. 103 tabela 16 – przymiotniki „Pozytywne”, „Negatywne”, „Wewnętrzne”, „Zewnętrzne” pisane z dużej litery,
- s. 31 – „Pomoc Horyzontalna” – nie jest to nazwa własna, dlatego przymiotnik „horyzontalna” powinien być pisany z małej litery,
- s. 33 – „Pomoc Regionalna” – nie jest to nazwa własna, dlatego przymiotnik „regionalna” powinien być pisany z małej litery,
- s. 36 – „Pomoc Sektorowa” – nie jest to nazwa własna, dlatego przymiotnik „sektorowa” powinien być pisany z małej litery.

Zdarzają się także przypadki stosowania skrótów, które nie zostały wcześniej zdefiniowane, np.:

- s. 25 – skrót TFUE,
- s. 122 – skrót SGPPL.

Bibliografia została podzielona przez Doktorantkę na trzy grupy:

- Publikacje zwarte, pozycje ciągłe i inne źródła,
- Akty prawne,
- Strony internetowe.

Niestety Autorka nie ponumerowała pozycji bibliografii oraz niekonsekwentnie przypisywała pozycje literatury do poszczególnych grup. Przykładowo w grupie „Publikacje zwarte, pozycje ciągłe i inne źródła” Autorka zamieściła pozycje, które dostępne są na stronach internetowych (zob. s. 194, s. 197, s. 199, s. 200, s. 201).

Konkluzja

Rozprawę doktorską mgr Magdaleny Wiercioch oceniam pozytywnie. Autorka wykazała, że potrafi samodzielnie sformułować problem naukowy, przedstawić rozwiązanie tego problemu oraz posiada znajomość wiedzy teoretycznej i literatury przedmiotu z obszaru stanowiącego przedmiot badań. Pozwoliło to Jej na zrealizowanie celów rozprawy.

Pomimo wskazanych przeze mnie uwag, w mojej ocenie, praca doktorska mgr Magdaleny Wiercioch spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim i stawiam wniosek o dopuszczenie jej do publicznej obrony.

Konrad Stępień